

mirko kovač

starcu nije dobro

Niko nije ni pretpostavio da će Emilija ustati, jer je izgledao da spava, mada je to ona učinila veoma sporu, čak hladnokrvnu, bez ikakve promene na licu koje i dalje osta tužno, zabrinuto, samo jedan pokret desne ruke bi dovoljan da skrene pažnju čak i onog sa mesta gde stoje koferi.

Adam je sada mogao dodirnuti njene grudi, ali ne rukama, već samim usnama, aako to ne bi izveo tako brzo mogao je biti primećen i od Starca i od vojnika koji je s velikom pažnjom pratilo svaki pokret gospode Emilije. Celo vreme dok ju je gledao osmeh je poligravao u krajevima njegovih usana.

To isto mogla bi učiniti i neka druga žena, pomisli. Možda je nešto tako učinila pre pet godina.

Gospoda Emilija dohvati metalni ručku obojenu zeleno i pomeri je na levu stranu, upravo na mesto gde je pisalo: hladno. To ništa ne promeni izuzev njen položaj, jer je sada sela višeagnuta prema gospodinu Ivu, koji pomisli: možda bi tako učinila moja majka.

Vojnik pogleda u Starca i verovatno pomisli da će za pet godina imati naborano lice. On to nije pomislio, samo se zagledao u Starca, gledao je dugo, izgubljeno, a Adam je podigao glavu sa svoje knjige i pomislio: on će kroz nekoliko godina ličiti na Starca, čak bi mogao za dve godine, pogotovo ako bi bio u zatvoru.

Sigurno će ličiti, reče, ako bude i dalje nosio svoje sivo odelo.

Starac je gledao u Adamove tanke prste i izmučene ruke, u bore po vratu što su ga napadale svuda po licu, oko očiju i usana. Nos mu je mnogo veći nego kod mene, pomisli. Ali u njegovom držanju, u njegovom spavanju primičevo je neku životnu radost neku neizmernu snagu u tim rukama, u otvaranju očnih kapaka gledao je mir i savršenost, gledao je jednu hladnokrvnost pred sasusenjem žitom ono koga su obilazili jedva živi ljudi.

Adam sasvim nepriemerno zaspao i njegove usne otvorile se nezavisno od njega, što skoro svim primetiše ali to nikoga ne zainteresova sve da onog trenutka do kad je sletela muva na donju usnu. Videleo se kako se zavoča kao da hoće u usnu.

Muva će ući, pomisli Starac.

Adam je mrdnuo krajem usne i muvu je poletela Opet je paša na isto mesto.

Možda će ići, pomisli Ivan.

Muva je milea ivicom gornje usne. Onda je poletela na staklo. Čulo se zujujanje, ali nikо nije mogao da je primeti. Odjednom je udarila u staklo, ali je opet nisu videli.

Starac pogleda u Ivana i učini mu se ružan i odvratan. Ali pošto ga mimoide nova senka svetlosti primeti pametan izraz lica, krupne oči koje su mogle nositi samo patnju, otpor i nepomirenje sa redom oko njega, to Starac i nije video, samo je osetio, htio je da oseti, ali nije ništa osetio, samo je preklopio oči, htio je da zaspri, ali ni to nije mogao. Bilo mu je neugodno. Mučio se.

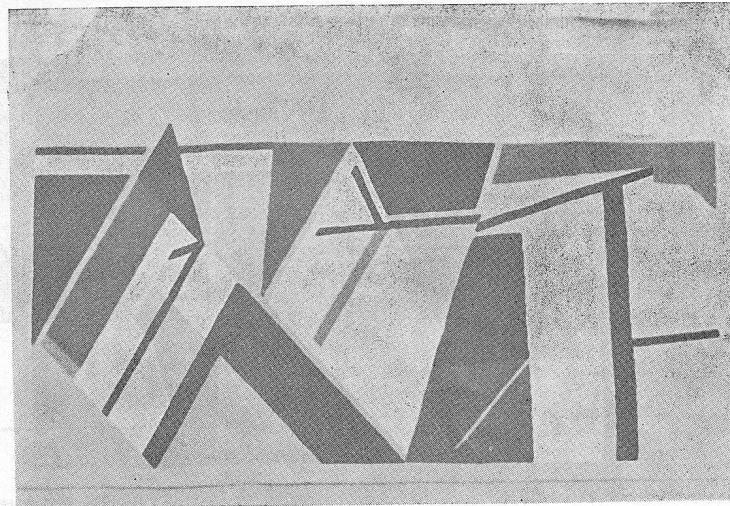
Emilija prva oseti potrebu da nešto progovori, zatim se zagleda u Starca kao da je htela da shvati i razume njegove misli ili da ustanovi po njegovom licu koliko ima umora, koliko straha, koliko godina. Ipak od svega toga ona ga samo upita:

— Kuda putujes?

Nidokle i nikud ne putujem, jer ti krivo, reče u sebi. Ja nigde ne idem. Ostajem ovde. Neću da ti kažem, a putujem negde. Stići ću pre svih was iako mislite da sam lud, iako se radujete zbog toga što sam lud. U svom kratkom životu više ču postići nego svi u ukupno. Nikud ne putujem, ali ne ostajem ovde. Nikada nećete znati gde ću stići, a siguran sam da ču

POTAVA DANA (tapiserija)

STOJAN CELIC

stiće dalje od svih vas, tamo gde vi ne možete, gde vi ne smete, gde vi ne zname. Put moj je napred, onaj koji vi izbegavate. Nikud ne putujem, kazaču, ako budem morao govoriti istinu prevariću, može se neko nači mudriji, neko kao moj otac koji je već četrdeset godina mrtav, može se neko isprečiti na moj put. Htedoh da kažem da ne putujem, ali lagao bili oči gleđnije od ikog, neću ništa reći iako je moj put potreban, kazaču da ostajem ovde ili ću kazati da idem tamo gde vas nema, naljutiće se ako kažem i šta ćeće onda učiniti, nećete govoriti samom, ali vi ne govorite mi sad, niko od vas, bolje cutati ili jednostavno otići da mi primite kako odlazim, sasvim bez reči, bez volje. Sam.

Emilija pobjede i primetiše se sitne kapi znoja ka-ko izbijaju po njenom čelu i oko usana.

Starac ponovo oseti odvratnost u tom njenom zverjanju oko sebe, kao da je htela da se nađe, da nađe neki spas u koji je verovala tog trenutka ne misleći na život ni na smrt.

Adam se okrenuo i zaspao.

Tada je počeo da priča u snu i svi su se umirili da bi mogli razabrati neku reč koja bi označila nadu za kojom svi osećaju žed, za kojom svi čuju.

Rekao je — voda, reče vojnik i ispruži ruku do tanke pruge svetlosti koja je presecalu prašinu i lebdu između njega i robijaša i one žene kojoj je marama sakrivala lice i koja za sve vreme putovanja nije reči progovorila. Samo se nekoliko puta osmehnula i to nije ostavilo nikakav utisak.

— Čovek pominje vodu, reče žena.

Emilija se nagnu prema Adamu i oseti na svom licu vreli dah iz njegovih ustava što joj očigledno bi ne-prljato.

— Čini mi se da je pomenuo muvu, reče neko, tako da gospodin Ivan pomislio da je to rekao sam Adam.

Konduktor se zaustavi i upita:

— Kuda putuje ovaj čovek?

— Ne zna se, reče Emilija.

— Kako se ne zna, reče konduktor, pa ovim se vozom putujem. I ne zaboravite da ga možemo izbaciti ako to bude potrebno.

— Ali šta mislite o čemu priča u snu, upita vojnik.

— Ne tiče mi se, reče konduktor, to nije moja dužnost.

— Ipak, reče vojnik, možda slučajno znate.

— Ne bих želeo da ismevate moju profesiju, reče konduktor i zalupi vrata.

Adam je spavao sasvim mirno i nije ni sludio da ga toliki svet gleda dok on spava i sanja spokojno, možda svoju majku, možda kišu možda zmiju kojoj ne može da pobegne. Nije mogao pomisliti ni u snu da ga sad gledaju ljudi, da se strogi pazi na svaku njegovu reč, jer još od definisanja bunica u snu, još od onog dana kada se uplašio smrti i kad je prvi put vrisnuo u snu. Sada su preko vlažnih usana izlazile ne-kakve reči, bile su to nerazumljive želje da se izade iz ovog voza kojim se putuje tako dugo i koji izgleda

(nastavak sa 1. strane)

ke i da veštačkim intenzitetima polemika unosi pomenutu u perspektive, nalazeći neprijatelje tamo gde su van sumnje danas spokojstva grobova i polomljenih sabljica i buzdovana. Šeste dece-nje. Bez obzira na književno-političku klackalicu koja dozvoljava povremene ustupke i onima koji su u praksi izgubili bitke vodene u našoj književnoj republici, jer im je od svega ostalo samo sinekurno-sindikalističko zadovoljstvo od svoga prisustva, bez obzira na povremene plamsanje recidiva koji se po pravilu javi tamo gde je najtanja tvoračka energija, progres senzibiliteta i svesti o tom progresu ostvaren je u zavidnoj meri, i ljudi imaju mnogo značajnije poslove nego što su poslovi oko pojedinih ne-

ostvarenih književnih boraca prošlosti koji probiše uši moralom, apsolutizmom jedne, navodno, okoštale pozicije koju je za sebe časnom borbom izvojeval slož čeonih, avangardnih pisaca iz Seste decenije.

Ali, taj trenutni zastoj u vremenu književnih strasti, to primirje otvorilo je nove probleme, donekle nova pitanja. Bregovi su mnogi odronjeni, o kulturi se doista kulturnije misili, po duhotovitoj primedbi jednog naprednog intelektualca, nestalo je ružnih poličkih polemika između amaterskih političara u književnosti, krunpe psovke koje traju u našoj kulturnoj atmosferi od Vukovog razgovara na zemunskoj parlorlaturi sa izaslankom knjaza Miloša sve se rede čuju i svi su znaci da se književna atmosfera vedri, da se u njoj javljaju dostojniji, intelektualniji tonovi i raspoloženja. Samo što je, kao što to uvek biva

pri globalnijim zaokretima, zajedno sa prljavom vodom iz kojeg je izbačeno i dete, što je sa mirnom u tonu zakucano na vrat i mlaki kompromisi koji ispunjenje književne i svake druge mislige vidi u primeni one poslovice „i uici siti i ovce na broju“ koja, kao pandan doktrinarne misli, može da postane isto toliko golema smetnja našem književnom razvijatku. Jednoj književnosti koja je svoje najpouzdanije prodore napravila zahvaljujući odsečnim stavovima, preciznim bitkama koje su vođene za njenu difuznu slobodu, najmanje može da pogoduje beskrvna, anemčna atmosfera opšte komocije, hipertrofiranih diskusija o problemima tehničke prirode, utapanje u dnevničarske koncepte napretka, i ako se njen avangardizam iscrpljuje jedino u uviđanju pasivnosti pojedinih građanskih pisaca, ako nema otvorenija čula

za probleme koje otvara koračanje ovog društva ka svom idealu, takva književnost ima sve uslove da postane činovnički dosadna, cehovski glavoboljna, da bude sekretar jedino sopstvene pasivne rezistencije. Neko je nekada rekao da je tužna nacija bez heroja. Isto toliko tužna je ona književnost koja nema ljudje kadare da po nešto i podnesu zbog sopstvene meta-teoretičke discipline. Ako istine u jednoj oblasti mišljenja nisu rezultat sholastičkih operacija, a one su to u književnosti najmanje, ako one nastaju ne kao rezultat konvenicija, već kao oftkučaji dijalektičkih momenata razvitka, ako one, takve, pomazu na neki način čoveku da bude ceo i svoj, ne postoje razlozi izuzev oportunističkih da i one ne poštuju plen graditeljskih inspiracija naših pisaca. „Ispuniti, piše Gute, duh svoj osećanjima svoga

doba i delo će doći“. U ovom trenutku našeg književnog razvijatka još uvek su ožiljci od ždanovitičkih formula toliko sveži da se svaka, makoliko elastična misao o angažovanju književnosti od prve svodi na ždanovizam, etike-tira tom zastrašujućom etiketom. Onog trenutka kad nestane recidiva tačkog mišljenja, kad se razmaknu prostori i za drukčije diskusije o smislu i značaju književnih činova, našoj književnoj radionicici ukazaje se znaci vidnijeg života i punijeg pulsiranja književnog organizma i POČECI OBRAĆUNA neće u njoj humoristički da odjekuju. Vreme za to postoji, ruke su odrešene, Damoklov mač ne visi nad glavom stvaralaca. Ostaje da neka sila pokrene te ruke.

Miroslav EGERIĆ

neće uspeti da stigne. U snu se jedino i bojao da ovaj voz ne vodi nigde i da je čitav svet oko njega u zabludi.

Glava mu se klatila, podrhtavala, a on je i dalje pratio u snu i govorio reči koje niko nije mogao da razume. Ljudima je bilo više dosadno gledati ga tako i osluškivati. Sprovodnik je, s vremenom na vreme, prolazio i svaki put opominjao narod, koji se tu gušio i tiskao, da paze da ne priča što protiv države, železnicara i vojnih lica.

Tada je Adam prestao da govoriti, promeskošljaju se malo i poče da hrče. Hrkao je toliko glasno da se jedno dete zasmaja, a posle toga jedna mlađa žena dodade da je glupo udati da se za starca.

Narod shvati da ne priča ništa opasno i poče da odlazi. Ljudi se opet zavalise, a neki su i dalje pričali i pevajući. Jedna žena reče da uopste ne zna kuda putuje. Neko je upita je li još uvek nevin, neko izjavlja da ovo ništa ne razume, da je ovo haos.

— Bojim se, reče žena.

Konduktor se negde nasmeja i zaudari na opuške i znoj.

Voz je udario pravo niz polje.

Ljudi su mahali ispod drveća, bili su čudno mali i pevajući.

Adam se probudi i poče da zева, cvoknu Zubima i reče kao za sebe: gde smo ovo?

Starac upita gde je ona muva i zagleda se u sijalici.

Ja sam je primetio, reče u sebi, ako je ono muva. Ne ono li na muvu, ono se ne miče, ono je obična mravlja.

Starac pogleda Ivanovo lice i vide znoj kako si-ljava do njegovih obrva.

Ono je mravlja, pomisli, i vide kako se ta mravlja rasipa niz sijalici. Tek tada shvati da je to znoj.

Jedna muva, reče, zatim nastavi u sebi: hteo bi vas malo mučim, naročito tebe. Adame je sru neka-kav filozof, ali ti ništa ne mogu, moja je mrzljina sviljana i ljubav više ne priznajem. Mrze me što sam star, mrzim se što ne mogu stići, da nisam čovek opet bi se vratio tamo gde sam bio i vratiti se si-gurnu u svoju smrt, kada bih imao malo snage i malo volje mogao biti učiniti nešto što je najsigurnije, ali ja sam star, ja više ništa ne mogu učiniti, mogu mrzeti ali koga, a to je malo, mogu ljubiti ali same zemlju. Drugo više ništa nema. Nisam našao ono zbog čega sam poslao na ovaj svet, ali nalazim ono što je meni poslato, ono što nisam nikad mogao odbaciti, ono što je bilo život u mom životu, ono što je bilo strah u mojoj nadi. Budite sigurni, ništa ne mogu učiniti. Mrzec, ali to je dobro i to ničemu ne vodi.

Sunce je ponovo upiralo u stakla, kao da se uinatilo i kao da hoće da ga rastopi, da ga raskravi po njihovim kolenima.

Voz je skoro mileo duž polja, pa se valjda zbg togog mogao raspoznati plać neke žene za koju reče onaj vojnički koji je izgubila na kartama, i to je nekima bilo smešno da toliko plaće zbog jedne obične igre koja se uostalom može povratiti.

Izgubljena se igra ne može povratiti, reče konduktor.